

Glosarioa

“0 KM” ELIKAGAIAK

Elikagaiak ekoizti diren une eta gunetik platereraino egiten duten distantzia adierazteko baliatzen da esakune hau; ez da bere horretan hartzekoa, noski, “ahalik eta gertuenekoaz elikatzea” esan nahi da horrekin.

AGROEKOLOGIA

Nekazaritzaren kontzepzio honetan ingurumen eta gizarte alorretako kezak sartzen dira, hots, ekoizpena ez ezik, ekoizpen sistemaren iraunkortasuna ere aintzat hartzen du. Hainbat faktore sozialek —merkatuko prezioen kolapsoa, lurren jabetza-aldaketa, etab.— lehortek, izurriteek edo lurra gorritzeak bezain ondorio larriak ekar ditzake. (*Opciones*, 12 zk)

DUMPING

Merkataritzaren Mundu Erakundearen (MME) arabera, enpresak produktu baten *dumping* egiten du bere herrialdeko merkatuan aplikatu ohi duen prezioa baino merkeago (areago, ekoizpen-kostuaren azpitik) esportatzen duenean. Lehia-ariketa desleialtzat jotzen da, hori praktikatzeko duen enpresa ondasun horren merkatuaz jabetzen delako, tokiko ekoizleei kalte larriak eraginez. Herrialde txiroetan are larriagoa da hori baina, halaz ere, enpresa transnazional erraldoiek horrela jokatzeko dute, tokiko produkzio-ehunaren kaltetan.

ELIKADURA-BURUJABETZA

Bertako biztanleei, tokiko merkatuekin eta tradizioekin loturiko behar adina elikagai osasuntsu eta nutritibo bermatzeko herri eta herrialde orori zor zaion eskubidea da.

ELIKADURA-SEGURANTZIA

Bizimodu aktibo eta osasuntsua egiteko, gizaki guztiek noiznahi beren elikagai-premiak eta hazkurriarekiko zaletasunak asetzeko adina elikagai osasuntsu eta nutritiboak eskura ditzaketenean badago elikadura-segurantzia. (Elikadurari buruzko Mundu Gailurra, 1996)

ELIKADURA-SEGURANTZIARIK EZA

Gizakiak behar duen adina elikagai kaltegabeko eta nutritibo eskuratzeko aukerarik ez izatea da edo, beste modu batez adierazita, bizitza aktibo eta osasuntsua egiteko bezainbeste ez kontsumitzea. Hori, behar adina elikagai eskuragarri ez edukitzearen, erosteko ahalmenik ez izatearen edo, famili mailan, elikagaiak behar ez bezala baliatzearen ondorio izan daiteke (FAO).

ELIKATZEKO ESKUBIDEA

Zuzenki edo diru bidezko erosketa eginez, aldizka, etengabe eta askatasunez, elikagaiak eskuratzeko eta, era berean, kualitatibo eta kuantitatiboki egokia eta nahikoa izango den elikadura izateko eskubidea gizaki orori zor

zaio; elikadura horrek, pertsona horren tradizio kulturalari erantzungo die eta, halaber, bizitza psikiko eta fisiko, indibidual eta kolektibo duina, larritasunik gabekoa eta asebetetzeko modukoa bermatzeko dio (elikatzeko eskubideaz, Nazio Batuen kontalari bereziak).

ENERGI INEFIZIENTZIA

Prozesu batean, horren emaitzaz jasoko den energia baino gehiago inbertitzea. ondasun eta zerbitzu energetiko berberak, bizi-kalitate berbera edo hobea erdiesteko, energiaren kontsumoa murriztea da energi eraginkortasuna; horrek, gainera, kutsadura gutxitzea, ingurumenaren alde egitea, energi hornikuntza bermatzea eta jokaera iraunkorra sustatzea dakar.

ETORKIZUNEN MERKATUA

Merkatu horretan negoziatzen diren kontratuaren alderdiek geroagoko data jakin batean ondasun edo baloreak salerosteko konpromisoa hartzen dute, aurretiaz (kontratua sinatzean) finkaturiko prezioan. Merkatu horren hastapeneko eginkizuna aseguru moduko bat izatea zen, uztak arriskutik babesteko eta gutxienezko erosteko prezio bat bermatzeko baina, finantza merkatuetan aurrerapen teknologikoak agertu ahala, dagoeneko eginkizun hori ez da garrantzitsuena; orain, merkatu birtuala da eta bertan lehengaiak (petrolioak, mineralak,

elikagaiak), nekazaritza produktioak, finantza-aktiboak, interes tasak eta beste hamaika negozio daitezke. Etorkizunen merkatua merkatu birtual bihurtu da eta, halakotzat, egun ez da ezinbestekoa ondasunak hor fisikoki edukitzea (hau da, ondasun edo zerbitzuen egiazko jabeak izatea) negozio-aukeran jartzeko. Orain, merkatu horietan, ondasunen saltzeko edo erosteko balizko balioaz egiten dira parioak, ondasun edo aktiboaren jabe izatea beharrezkoa ez delarik eta, noski, benetako truke-balioetan tentsioak sortaraziz.

FAO (www.fao.org)

Elikadura eta Nekazaritzarako Nazio Batuen Erakundea. Erroman egoitza duen erakunde honen eginkizuna gizaki ororen elikadura-segurtasuna erdiestea da.

GEO

Laborategi espezializatuak bakarrik gara daitezkeen ingeniariak genetikoko tekniken bitartez, genetikoki eraldaturiko organismo bizidunari beste espezie bat edo batzuetatik erauzitako material genetikoa txertatu zaio. Izaki bizidunen espezie, familia edo, areago erresuma desberdinetako organismoen material genetikoa nahastarazteak ekosistemen funtzionamendua zuzentzen dituzten hesi naturalak gainditzea esan nahi du. (Grup de Petroaliments)

GOSEA

Elikagaia hartzeko premia edo jateko gogoa eta beharra adierazten duen sententzia. FAO erakundearen arabera, "gosearen kontzeptua elikagai-gabezia larriko egoeran erabiltzen da". Gosea kronikoki noizten duten pertsonak ez daude osasuntsu, nutrizio-gabezia dute. Bizitza aktiboa egiteko adina energia hornitzeko ez dute jaten. **Gosetea** elikagaien gabezia larriaren ondorioa da eta, gehienetan, geografi area zabaletan edo gizaki multzo handietan gertatzen da. Gosetearen ondorioz populazioak lekuz aldatzen dira, epidemiak hedatzen dira, komunitateak desagertatzen dira eta, kasurik larrienetan, biztanleriaren hilkortasuna handitu egiten da.

HAZI HIBRIDOAK

Elkarren gertuko diren espezieak, normalean kontrolpeko polinizazioz, gurutzatzearen ondoriozko haziak dira eta hauen eginkizuna produkzioa hobetzea da: izurrite eta intsektuen erasoen aurkako erresistentzia handiagoa, itxura hobekoa, etc. Eragozpen nagusia, landare horien haziak ezin ereitea da.

IRAULTZA BERDEA

Munduko goseari amaiera eman beharra zela eta, FAO erakundeak joan den mendeko 60. eta 70.etan etekin handiko haziak (arto, arroz eta garienak, batik bat) lortu eta hedatzeko xedez, nekazaritza produktibitatea ugaltzeko plan hau bultzatu zuen. 1961 eta 1980

urteen artean zerealen uztak urteko %2an (gehiago ere, herrialde industrializatuetan) ugaltu ziren baina, gerora, politika haien eragozpen larri batzuk azaleratu dira, hala nola horrelako laborantzek eskatzen dituzten ongarri, pestizida eta ur kantitate itzelak, eta eskala handiko nekazaritzaren garapena, laborari txikien lepotik. Eta, gainera, gosearekin ez zuen amaitu iraultza berdeak.

KONTSUMO KOOPERATIBAK

Elikadura osasuntsu eta segurua egiteko xedez elkartzen diren pertsonen osotasuna. Produktuak ekoizleari eskatzen dizkiote, artekariak saihestu eta bidezko prezioa ordainduz, agroekologia eta bidezko merkataritzaren printzipioak oinarri, beti ere. Kooperatiba batzuk kontsumitzaile eta ekoizleek osatzen dituzte eta beste batzuk, berriz, kontsumitzaileek bakarrik. Ingurumenarekin eta gizartearekin arduratsu izango den kontsumo kritikoa aldarrikatu eta praktikatzeko dute kooperatibista horiek.

LABORANTZA-MUGA

Landutako eta landugabeko lursailen arteko muga. Tradizioz, baso eta soroen arteko bereizpen-lerroa horixe izan da; horregatik esaten da laborantza-mugak aurrera egiten duela nekazaritzako lursailak, basoaren lepotik, aurrera egiten dutenean. Laborantza-mugak atzera egiten du landutako lursailak galtzean, eskuarki giza

jardueraren ondorioz (presio urbanistikoa, ingurumenaren endekapena, etab.).

MALNUTRIZIOA

Adiera zabaleko termino honek, elikadura desegoki edo desorekatu baten ondoriozko egoera fisiologiko anormala esan nahi du. Horren adierak dira **desnutrizioa** (elikagaien gabezia), **gehiegizko elikadura** (kontsumo larregia, energi premiekiko) eta **gutxiegiako elikadura** (gutxienezko energi premiak betetzera iristen ez den elikabide ohikoa).

MUNDUKO BANKUA (www.bancomundial.org)

Bigarren Mundu Gerraren osteko berreraikuntza eta garapena errazteko xedez, 1944an sortu bazen ere Nazio Batuen sistemaren osagai honen eginkizuna, ofizialki, "globalizazio prozesu inklusibo eta iraunkor baten bidez, pobrezia aurka borrokatzea" da. Erakunde horren politikak, dena den, ez dira noiznahi helburu noble horien arabekoak.

OINATZ EKOLOGIKOA

Gizaki bat edo gizatalde bat baliabideez hornitzeko eta horien hondakinak irentsi edo neutralizatzeko behar den lur-azalera da. Gizateria garen aldetik, oin handiegia dugu: egun uzten ari garen arrastoa planeta osoko azalera baino heren bat handiagoa bada ere, denok dugu oinetako-zenbaki bera: herrialde industrializatuen oinatza txirotuena baino lau aldiz handiagoa da, iraunkorra litzatekeenaren halako bi. Gizaki bakoitzaren oinatza

zehatz-mehatz kalkulatzeko oso zaila bada ere, gure bizimoduaren inguruko erabakiak hartzen lagun gaitzake horrek: www.footprintnetwork.org/es.

PRODUKTIBISMOA

Produktibitate eta hazkunde ekonomiko neurgarriak gizakien antolamenduaren lehentasuna eta azken helburua direneko sinesmena datza gizartearen antolamendu honen oinarrian; ideologia horren arabera, era berean, ahalik eta ondasun material gehien ekoiztea ona da, ezinbestez, ekonomia eta gizartearentzat.

TRAZABILITATEA

Sistema honek, elikagaien bizi-zikloko etapa guztiak (ekoiztea, lantzea, banatzea) identifikatzeko aukera ematen du.